

ความผูกพัน จงรักภักดีไม่เคยจางหายจากหัวใจชาวประชา
ในเรื่องสี่แผ่นดิน
Thais' Unfading Love for and Loyalty to Their Monarchs
in Si Phaendin

สุภิญญา ยงศิริ¹

บทคัดย่อ

เรื่องสี่แผ่นดินเป็นวรรณกรรมอันทรงคุณค่า ทั้งคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และคุณค่าอีกประการหนึ่ง ที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ถ่ายทอดได้อย่างงดงาม น่าประทับใจก็คือ ความรัก ความผูกพัน และความจงรักภักดีที่ประชาชนชาวไทยมีต่อพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเป็นที่เคารพรักยิ่ง ซึ่งในเรื่องสี่แผ่นดินได้กล่าวถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ไม่ว่ากาลเวลาจะผ่านไปเนิ่นนานสักเพียงใด แต่ความรัก ความจงรักภักดีที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์จะไม่มีวันเปลี่ยนแปลงไปจากหัวใจของคนไทยทั้งชาติ

คำสำคัญ: นวนิยาย สี่แผ่นดิน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

Abstract

The novel "Four Reigns" (in Thai *Si Phaendin*) is one of the world's most valuable literary works on various aspects of Thai history, art and culture, customs and traditions. In addition, the author, M.R. Kukrit Pramoj, has shown the elegant and impressive ways in which Thais expressed their

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

love of, loyalty to, and respect for their most beloved kings. *Si Phaendin* spans a period of the modern Thai monarchy, those of King Chulalongkorn, King Vajiravudh, King Prajadhipok, and finally King Ananda Mahidol. No matter how much time passes, Thais' reverence for their kings does not change, and remains there in the hearts of the Thai people.

ในเรื่องสี่แผ่นดินได้กล่าวถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรีทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ทรงเป็นศูนย์รวมความรักและความจงรักภักดีของชาวไทย ทุกพระองค์มีพระราชจริยวัตรที่งดงามน่าเลื่อมใสศรัทธาและทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ประชาชนทุกคนจึงยึดถือองค์พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจ ด้วยความจงรักภักดี ความผูกพันของประชาชนชาวไทยที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์ สถาบันอันเป็นที่เคารพรัก จึงทำให้ประเทศชาติมีความมั่นคงและดำรงเอกราช มาได้จนถึงปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: รัชสมัยอันยาวนาน พระทรงปกครองประชาราษฎร์ให้ร่มเย็น

ในรัชสมัยอันยาวนานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงปกครองประเทศและประชาราษฎร์ให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ทรงพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง และพระองค์ทรงมีพระราชจริยวัตรอันประเสริฐ พระองค์จึงทรงเป็นมิ่งขวัญ ศูนย์รวมของความรัก ความจงรักภักดีของข้าราชบริพาร และคนไทยทั้งแผ่นดินดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องสี่แผ่นดิน

พลอยตัวละครเอกฝ่ายหญิงเกิดในตระกูลขุนนางได้รับการอบรมจากพ่อแม่ให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ พลอยได้มีโอกาสเข้ามาอยู่ในวังตั้งแต่เด็ก ได้ถวายตัวเป็นข้าหลวงของเสด็จซึ่งเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ พลอยอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นในได้อยู่ใกล้ชิดสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้รับทราบข่าวสาร และมีโอกาสเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์อย่างใกล้ชิด

พลอยได้ตามเสด็จพระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสบางปะอิน เมื่อพระองค์เสด็จฯ ถึงสถานีรถไฟ พระองค์มีพระราชปฏิสันถารกับข้าราชการบริพารที่มาเฝ้าส่งเสด็จฯ ทั้งเรื่องเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน และยังมีพระเมตตาถามถึงทุกข์สุขของข้าราชการและครอบครัว แม้ว่าพระองค์จะมีพระราชภารกิจข้าราชการแผ่นดินที่ต้องทรงดูแลมากมาย แต่พระองค์ก็มีน้ำพระทัยดูแลไปถึงความทุกข์สุขส่วนตัวของข้าราชการบริพารด้วย ข้าราชการบริพารทุกคนจึงรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง ทุกคนรู้สึกรัก ผูกพัน และมีความจงรักภักดีต่อพระองค์ผู้ทรงเป็นมิ่งขวัญของชีวิต ผู้แต่งได้บรรยายความตอนที่พระองค์มีพระราชปฏิสันถารกับข้าราชการบริพารที่มาเฝ้าส่งเสด็จฯ ดังนี้

พระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เข้าสู่ศาลาสถานี มีเจ้านายลูกเธอเล็กๆ ตามเสด็จหลายองค์ ระหว่างที่เสด็จพระราชดำเนินผ่านคนที่มาส่งเสด็จ ก็มีพระราชดำรัสปฏิสันถารกับคนที่มาเฝ้าฯ เกือบจะทุกคน พลอยนั่งก้มหน้านิ่ง มิกล้าช้าเลื่องมอง แต่ยังได้ยินพระสุรเสียงซึ่งก้องกังวานกว่าเสียงอื่นๆ ในที่นั้น ทรงทักทายปราศรัยกับข้าราชการที่มาส่งเสด็จฯ ด้วยข้อราชการบ้าง ด้วยเรื่องส่วนตัวบ้าง พลอยได้ยินพระราชดำรัสแว่วๆ ถึงเรื่องถนนหนทางบ้าง ตลอดจนเรื่องลูกใครเรียนหนังสือ เมียใครเจ็บไข้ ไม่สบายก็ทรงไต่ถาม ตั้งแต่เรื่องใหญ่จนเรื่องเล็ก ดูเหมือนจะทรงทราบโดยละเอียดไปสิ้น ไม่มีเรื่องใดที่จะใหญ่ไปหรือเล็กไปสำหรับพระองค์ทุกคนในที่นั้นรู้สึกชีวิตทุกทางทุกด้าน ทั้งในเรื่องส่วนตัวและเรื่อง การงานกำลังถูกนำออกพิจารณา โดยผู้ใหญ่นคนหนึ่งที่ทราบเรื่องราว ทั้งปวงดีกว่าคนอื่นและการซักถามหรือแนะนำนั้นก็กระทำโดยเจตนา ดียิ่งกว่าที่จะหาได้ในที่ใด เพราะผู้ใหญ่นั้นเป็นเจ้าของชีวิต เป็นผู้ดำรงรักษาและเป็นผู้ที่อาจทำลายชีวิตทั้งปวงที่รวมกันอยู่ในเมืองไทย (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2531: 305-306)

ผู้แต่งได้บรรยายภาพของประชาชนที่เฝ้ารับเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่างทางที่รถไฟพระที่นั่งเสด็จประพาสบางปะอินผ่าน

ประชาชนทุกคนต่างหมอบกราบถวายบังคมพร้อมส่ายตาทิ่มมองไปยังกระบวนรถไฟพระที่นั่งเต็มเปี่ยมด้วยความปลื้มปิติ แม้ว่าจะมิได้มองเห็นพระองค์ เพียงได้มองเห็นและทราบว่พระองค์ประทับอยู่บนรถไฟขบวนนั้น ทุกคนก็รู้สึกปลื้มใจที่ได้เฝ้ารับเสด็จ พระองค์ คนที่พายเรือก็วางพายบนตักและถวายบังคมพระองค์ คนชราที่หาปลาอยู่ก็นั่งลงคุกเข่าพนมมือถวายบังคมและอธิษฐานขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลกโปรดคุ้มครองพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้พระองค์ทรงเป็นมิ่งขวัญของประชาชนทุกคนตลอดไป ซึ่งแสดงให้เห็นความรักความผูกพันเป็นอย่างมากของประชาชนที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังที่ผู้แต่งบรรยายผ่านสายตาของพลอยดังนี้

...รถไฟแล่นผ่านบ้านเล็กเมืองน้อยแถวชานพระนคร บางบ้านรู้ว่า จะเสด็จพระราชดำเนินผ่าน ตามทางรถไฟที่ตั้งที่บูชาตามมีตามเกิด บางบ้านเจ้าของบ้านออกมารับเสด็จ พอรถไฟผ่านต่างก็หมอบกราบถวายบังคมแล้วแหงนหน้าขึ้นมองกระบวนรถไฟเสด็จ ด้วยความปลื้มใจเป็นล้นพ้น

ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่พลอยได้โดยเสด็จในกระบวนหลวง เพิ่งเคยเห็นว่าอาณาประชาราษฎร์แสดงอาการกิริยาความรู้สึกอย่างไรเมื่อได้ชมพระบารมีขณะเสด็จพระราชดำเนินผ่าน รัศมีแห่งความจงรักภักดีจากคนนับพันนับหมื่นที่เรียงรายตามบ้านช่องและไร่นาพุ่งเข้ามาจับหัวใจเวลาไปไหนมาไหนตามลำพัง พลอยไม่เคยรู้สึกว่ชาวบ้านร้านค้าและบ้านช่องเรือสวนที่ได้เห็นตามทางนั้นมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่คราวนี้พลอยแลเห็นความสัมพันธ์นั้นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็บ้านไหนช่องไหน ไม่ว่าจะเป็คนหมู่ใดกลุ่มใด ล้วนแต่เป็นบ้านหรือคนในครอบครัวเดียวกันทั้งสิ้น...

...ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งพายเรือจะไปกิจธุระ พอเห็นรถไฟกระบวนเสด็จพระราชดำเนินแล่นผ่านไป ก็วางพายพาดไว้กับตัก และหันมาถวายบังคมทั่วทุกคนพร้อมๆ กัน คนแก่คนเฒ่าที่หาปลาอยู่ริมคู ลงนั่งคุกเข่าพนมมือไหว้ระหว่งหน้าผาก หลับตาทำปากหมอบหมิบบาราศณาคูณ พระคุณเจ้าให้คุ้มครองในหลวง... (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2531: 306-307)

ผู้แต่งใช้คำว่า “รัศมีแห่งความจงรักภักดี” ความจงรักภักดีของประชาชนที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีอำนาจ มีพลังเปรียบเสมือนแสงสว่างที่เรืองรองและเปล่งประกายเป็นรัศมี และแสงสว่างแห่งความจงรักภักดีนั้นก็ได้ “พุ่งเข้ามาจับหัวใจ” แสดงให้เห็นว่าความจงรักภักดีของประชาชนที่เปรียบเสมือนแสงสว่างนั้นได้ส่องเข้ามาจับหัวใจของพลอยอย่างรวดเร็วและอย่างแรงดังที่ผู้แต่งใช้คำว่า “พุ่ง” ความจงรักภักดีของประชาชนทำให้พลอยรู้สึกซาบซึ้งใจอย่างมาก ทั้งผู้แต่งเปรียบเทียบความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประชาชนทุกคนว่า “ไม่ว่าจะเป็นบ้านไหนห้องไหน ไม่ว่าจะเป็นคนหมู่มากกลุ่มใดล้วนแต่เป็นบ้านหรือคนในครอบครัวเดียวกันทั้งสิ้น...” ทุกคนแม้ว่าจะอยู่ต่างถิ่นแต่ก็มารวมกันเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน โดยมีประมุขของครอบครัวคือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พลอยเป็นข้าราชการบริหารในราชสำนัก อยู่ในเขตพระราชฐานฝ่ายในที่ตำหนักของเสด็จ ซึ่งเป็นเจ้านายของคุณสาย พลอย และช้อย พลอยอยู่ที่ตำหนักของเสด็จตั้งแต่เด็กจึงได้รับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างใกล้ชิด ซึ่งพลอยมีโอกาสเฝ้ารับเสด็จฯ พระองค์บ่อยครั้ง และทุกครั้งพลอยก็ยังคงตื่นตันใจ ดีใจที่ได้เฝ้ารับเสด็จฯ พระองค์

พลอยเองก็เป็นสาววัง อยู่ใกล้เจ้านาย สักแต่ว่าเผลอน้ำต่างห้องออกไปก็มองเห็นที่บนอันเป็นที่ประทับพระเจ้าอยู่หัว เรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับพระองค์เป็นต้นว่าวันใดไม่ทรงสบาย ของสิ่งใดโปรดหรือไม่ตลอดจนผู้ใดที่อยู่ในข่ายพระมหากษัตริย์คุณเป็นพิเศษ พลอยก็รู้ดีอย่างใกล้ชิด แต่ถึงอย่างนั้นทุกครั้งที่มีโอกาสเฝ้าฯ ใกล้ชิดและเห็นพระองค์ พลอยก็รู้สึกเต็มตื่น น้ำตาคลออยากจะร้องให้ด้วยความปิติและคอยนั้นก็ตื่นตันทุกครั้ง (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2531: 306)

นอกจากผู้แต่งจะได้บรรยายภาพของประชาชนที่เฝ้ารอรับเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวระหว่างทางที่ขบวนรถไฟเสด็จประพาสบางปะอินผ่าน ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์รวมความรัก และศูนย์รวมความเจริญรุ่งเรือง ความร่มเย็นเป็นสุข

ของประชาชน ดังจะเห็นได้จากบรรยากาศวันลอยกระทง และงานรับเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เสด็จพระราชดำเนินกลับจากการเสด็จประพาสยุโรป

ผู้แต่งได้บรรยายภาพวันลอยกระทงที่มีความงดงามและสนุกสนาน แสดงให้เห็นความรื่นเริงอันเกิดจากความร่มเย็นเป็นสุขใ้ตร่มพระบารมีของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในคืนวันลอยกระทง คืนที่พระจันทร์ เต็มดวงส่องแสงสว่างงดงามกลางท้องฟ้า ลมเย็นพัดพัดพาอย่างแผ่วเบา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงลอยกระทงที่ท่าขุนนางหรือท่าราชวรดิษฐ์ เมื่อพระองค์เสด็จออกเสด็จดนตรีก็ได้ประโคมขึ้นพร้อมกันอย่างไร้พริ้ว พระองค์เสด็จออกพร้อมด้วยเจ้านายข้างใน ประทับเรือบัลลังก์ซึ่งจอดอยู่หน้าตึกหน้าแพ ที่หน้าเรือบัลลังก์ เจ้าพนักงาน ของพระบรมมหาราชวังได้จอดเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เพื่อให้ทรงจุดเทียน หัวท้ายเรือพระที่นั่งจุดโคมกระจกลีต่างๆ ดูแพรวพราว งดงาม ผู้แต่งได้บรรยายว่าเมื่อพระองค์ทรงจุดเทียนชนวน เทียนหน้าพระพุทธรูป ก็สว่างขึ้นพร้อมกัน ต่อจากนั้นเจ้านายที่ประทับในเรือทรงจุดเทียนภายในเรือ อีกจนทั่ว เรือพระที่นั่งที่จอดตามอยู่แล้วเมื่อกระทบแสงเทียนนี้จึงดูงดงามมากยิ่งขึ้น เรือพระที่นั่งที่จุดเทียนส่องสว่างลอยไปตามแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างช้าๆ ดูงดงามราวกับมีชีวิตเหมือนลอยล่องมาจากอีกโลกหนึ่ง พร้อมด้วยเสียงเห่เรือและเสียงฉิ่งฉาบร้องรับดังกึกก้อง และเจ้านายที่ประทับในเรือได้ปล่อยเรือกระทงเล็กๆ ที่จุดเทียนสว่างไสว เรือพระที่นั่งส่องสว่างไปรอบบริเวณเหมือนพระอาทิตย์ และพระจันทร์ในท่ามกลางความมืดมืดดูงดงามจับตา และภาพของดอกไม้เพลิง ที่ส่องแสงสว่างอยู่บนท้องฟ้า ภาพทั้งหมดนี้อยู่ในความทรงจำของพลอยอย่างไม่มีวันลืมเลือน ดังที่ผู้แต่งบรรยายดังนี้

คืนวันเพ็ญเดือน 12 เวลาสองยามนั้น อากาศเยือกเย็น ท้องฟ้าแจ่มใสปราศจากเมฆ และพระจันทร์ดวงโตที่สุดในรอบปี ลอยอยู่กลางฟ้าตรึงศรัทธาพอดี พอถึงเวลาเสด็จออก ท่ามกลางเสียงประโคมทุกอย่างที่เตรียมไว้พร้อมก็เริ่มมีชีวิต พลอยจำได้ดีถึงเสียงโชนร้องลากเสียงบอกกันต่อไปเวลาเจ้านายเสด็จออกจากวังว่า “เปิดข้าง!” แล้วก็มีเสียงรับ

กลับมาว่า “เปิดข้างแล้ว!” เป็นสัญญาณว่าได้เปิดประตูข้างให้เจ้านายเสด็จผ่าน พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับเรือบัลลังก์จอดอยู่หน้าตำหนักแพพร้อมด้วยเจ้านายข้างใน...

ที่หน้าเรือบัลลังก์นั้น เจ้าพนักงานจอดเรือพระที่นั่งอนันตนาคราชเตรียมไว้ บนบุษบกตั้งพระชัย หัวท้ายเรือพระที่นั่งจุดโคมกระจุกสีต่างๆ ดูแพรวพราว ที่หน้าบุษบกอันเป็นที่ตั้งพระพุทธรูปตั้งเครื่องนมัสการมีรูปเทียน ต่อชนวนมายังเรือบัลลังก์ เมื่อพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดชนวนในพริบตาเดียวเทียนหน้าพระก็สว่างพริบขึ้นพร้อมกัน ต่อจากนั้นเจ้านายข้างในทรงจุดเทียนภายในเรืออีกจนทั่ว ทำให้เรือพระที่นั่งล้ามที่มานั้นสว่างแจ้งด้วยแสงประทีป แสงไฟกระทบลวดลายสลักที่ปิดทองล่องชาดและติดกระจุก บังเกิดแสงสะท้อนดูเหมือนกับว่าเรือพระที่นั่งนั้นมีชีวิต และเป็นสัตว์ที่แสนจะงดงาม ลอยมาจากอีกโลกหนึ่ง เมื่อทรงจุดเทียนเสร็จ ฝีพายในเรือพระที่นั่งก็เริ่มพายและเรือพระที่นั่งก็เคลื่อนที่ออกไปช้าๆ พร้อมด้วยเสียงเห่เรือและเสียงฝีพายรับก็ก้อง ต่อจากนั้น เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ก็ลอยเข้ามาเทียบหน้าเรือบัลลังก์เพื่อให้ทรงจุดเทียนเช่นเดียวกับเรือพระที่นั่งลำก่อน

จากเรือใหญ่ซึ่งลอยลำออกไปกลางน้ำ สองแสงสว่างจากลำไปรอบบริเวณเหมือนพระอาทิตย์พระจันทร์ในท่ามกลางความมืด และแสงสว่างนั้นจับใบหน้าคนหลายพันที่อยู่ในเรือเล็กเรือน้อยที่มาคอยชมอยู่ให้แลเห็นได้ชัด ต่อจากนั้นก็มีการปล่อยเรือกระทงเล็กๆ ทำเหมือนเรือพระที่นั่งและเรือกราบของจริง แต่ส่วนเล็กลงไปหมด จุดเทียนและโคมสว่างทั่วทั้งลำ ภาพทั้งหมดนี้เป็นภาพที่พลอยจำได้ติดตาไม่มีวันลืมเลือนอีกภาพหนึ่ง (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2531: 104-106)

อีกตอนหนึ่งผู้แต่งได้บรรยายภาพตอนที่จัดงานรับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เสด็จนิวัตพระนครจากการเสด็จประพาสยุโรปด้วยความจงรักภักดี ผู้แต่งได้บรรยายบรรยากาศงานรับเสด็จ ทว่าทั้งพระนครยกตัวอย่างท้องสนามหลวงที่ประดับไฟ และประดับตกแต่งเป็นรูปปราสาทราชฐาน

ต้นไม้ ภูเขาอย่างงดงาม เพื่อแสดงโฉนกลางแปลงตอนพระรามเข้าเมือง โดยมี การสมโภชต้อนรับพระรามคืนเมืองอโยธยาซึ่งเข้ากับเหตุการณ์ที่รับเสด็จฯ พระองค์ที่เพิ่งเสด็จประพาสยุโรปนิวติสูพระนคร ขบวนข้าราชการเดินถือเทียนเข้ามาถวายพระพรแต่พระองค์ เมื่อถวายพระพรเสร็จแล้วจึงเริ่มแสดงโฉนกลางแปลง ดังที่ผู้แต่งบรรยายดังนี้

งานรับเสด็จฯ นั้นมีทั้งนอกวังและในวัง งานที่มีนอกวังนั้นดูเหมือนจะมีทั่วพระนคร แต่ที่พลอยจำได้ติดตาก็คือโฉนกลางแปลงที่ท้องสนามหลวง โฉนกลางแปลงนั้นมีกลางคืน ท้องสนามหลวงจึงถูกประดับประดาด้วยโคมไฟสว่างไสวดูสวยงามแทบจำไม่ได้ โฉนคืนนั้นจับตอนพระรามเข้าเมือง มีการสมโภชต้อนรับพระรามคืนเมืองอโยธยา ในท้องสนามนั้น ตกแต่งเป็นบ้านเมือง ปราสาทราชฐาน มีต้นไม้ภูเขา กระทบบด้วยแสงไฟ ดูเหมือนกับเมืองเนรมิตหรือเมืองในฝัน เมื่อพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นบนพลับพลาแล้ว งานก็เริ่มด้วยข้าราชการเดินขบวนถือเทียนเข้ามาถวายพระพร ขบวนแห่เดินเป็นสี่สาย แต่ละสายเห็นแต่แสงเทียนในความมืด ดูเหมือนกับดวงหีมาที่มีเกิดเป็นไฟ เมื่อเสร็จการถวายพระพรด้วยการให้ 3 ลาแล้ว โฉนกลางแปลงจึงลงโรง มีพลักษณ์พลิงในกองทัพพระรามยาวสุดสายตา แล้วจึงถึงพระราชรถพระรามและรถบุษบก กษัตริย์อื่นลากจูงมาเป็นแถวแนวสี่ทองกระทบบแสงไฟเป็นประกายระยับ (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2531: 104-106)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: พระผู้ทรงพระเมตตาต่อข้าราชการไพร่และอาณาประชาราษฎร์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติเป็นระยะเวลายาวนาน เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองสิริราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ 6 แห่งราชวงศ์จักรี ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าในรัชสมัยของพระองค์บ้านเมือง ประชาชนมีความร่มเย็นเป็นสุขสืบเนื่องมาจากการวางรากฐานพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่

สมัยรัชกาลที่ 5 รัชสมัยของพระราชบิดา ประชาชนมีความร่วมมือกัน ราชสำนักมีความรุ่งเรือง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีน้ำพระทัยเมตตาต่อทุกคน ทำให้พระองค์ทรงเป็นที่รักและเคารพของข้าราชการบริพารและประชาชนทั่วไป ดังที่คุณเปรมและพลอยสนทนากันดังนี้ “สิ่งที่เลื่องลือพูดถึงกันอยู่ทั่วไป ก็คือพระราชหฤทัยอันเต็มไปด้วยพระเมตตาเผื่อแผ่แก่คนทั้งปวง ใครที่มีทุกข์ ใครที่ขาดแคลน ถ้าหากสามารถแสดงความทุกข์ความขาดแคลนนั้นให้ถึงพระเนตรพระกรรณ จะต้องได้รับพระมหากรุณาธิคุณแทบทุกคนไป ทุกวันจะต้องมีข่าวว่า คนโน้นได้รับพระราชทานที่ คนนั้นได้รับพระราชทานบ้าน คนนี้ได้รับพระราชทานเงินหรือของมีค่าอื่นๆ”

“ในหลวงแผ่นดินนี้ท่านเหมือนพระเวสสันดรดี ๆ นี่เองคุณเปรม”
พลอยปรารภขึ้นกับสามีวันหนึ่ง

“ยิ่งกว่าพระเวสสันดรเสียอีก แม่พลอย” คุณเปรมตอบ “พระเวสสันดร ท่านให้เฉพาะแต่ของที่ท่านมี แต่เจ้านายของฉัน บางทีท่านก็พระราชทาน ทั้งที่ท่านยังไม่มีด้วยซ้ำไป ฉันเคยเห็นคนเขาขอพระราชทานเงิน แต่เงินที่เขาขอนั้นมากไป เงินที่มีอยู่ไม่พอ เลยต้องพระราชทานให้เขาเป็นงวดๆ เหมือนกับใช้หนี้ จนครบตามที่เขาขอ” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2531: 711-712)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระเมตตาต่อข้าราชการ เมื่อพระองค์ทรงทราบว่าผู้ใดมีความเดือดร้อนก็จะพระราชทานความช่วยเหลือ แม้ว่าพลอยจะอยู่นอกวัง ไม่ได้อยู่ในราชสำนักเหมือนในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็ยังได้ยื่นคำเล่าลือนี้ พลอยเปรียบเทียบกับพระองค์ทรงเป็นพระเวสสันดร ซึ่งเป็นพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ที่ทรงบำเพ็ญทานบารมี พระเวสสันดร ทรงบริจาคทุกอย่างที่พระองค์มีแม้บุตร ภรรยา เลือดเนื้อชีวิต พระองค์ก็ทรงให้ได้ เพื่อเป็นทาน คุณเปรมบอกกับพลอยว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นยิ่งกว่าพระเวสสันดร เพราะพระเวสสันดรทรงให้เฉพาะของที่ท่านมี แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้ทั้งๆ ที่พระองค์ทรงไม่มี คุณเปรมยกตัวอย่างว่า บางคนขอพระราชทานเงินเป็นจำนวนมาก แต่พระองค์ทรง

มีไม่พอจึงต้องพระราชทานเป็นงวดๆ จนครบตามจำนวนที่ขอ พระองค์มีน้ำพระทัยเมตตาต่อคนอื่นเป็นอย่างมากทำให้บางคนถือเป็นโอกาสเอาเปรียบพระองค์ คุณเปรมจึงต้องการปกป้องพระองค์ด้วย คุณเปรมจึงทั้งรัก ผูกพัน และมีความจงรักภักดีต่อพระองค์เป็นอย่างมาก ดังที่คุณเปรมกล่าวกับพลอยถึงความรู้สึกของตนที่มีความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า คุณเปรมทั้งเคารพท่านเหมือนครูอาจารย์ที่ทรงให้ความรู้ได้ไม่หมดสิ้น ความรักของคุณเปรมที่มีต่อทุกสิ่งได้ไปรวมอยู่ที่พระองค์ แม้แต่ชีวิตคุณเปรมก็ถวายพระองค์ได้ และทำให้คุณเปรมมีความตั้งใจที่จะประกอบคุณงามความดีให้ชาติบ้านเมือง เมื่อคุณเปรมเห็นพระองค์ถูกคนอื่นเอาเปรียบก็รู้สึกสงสารเห็นว่าพระองค์เหมือนเด็กเล็กที่ถูกคนอื่นรังแก และเมื่อพระองค์ตรัสเล่นหัวอย่างสบายพระทัย คุณเปรมก็รู้สึกประทับใจและรักพระองค์เป็นอย่างมาก ความรู้สึกของคุณเปรมที่มีต่อพระองค์มีหลายประการซึ่งล้วนเป็นความรู้สึกประทับใจ และเป็นความผูกพันจงรักภักดี ดังที่กล่าวไว้ในเนื้อเรื่องดังนี้

“...แต่แผ่นดินนี้ฉันอธิบายได้ยาก ใจหนึ่งฉันเคารพเลื่อมใสเสียเป็นที่สุด เพราะท่านเป็นคนดี คนฉลาด มีความรู้กว้างขวางมากกว่าใครทั้งหมดที่ฉันได้เคยเห็นมา ความนับถืออย่างนี้จะเปรียบกับความนับถือครูบาอาจารย์ก็ไม่ได้ เพราะความรู้ที่ครูบาอาจารย์ให้เป็นแต่บางอย่างแล้วก็มีหมดมีสิ้น แต่ความรู้ที่ฉันได้จากท่านนั้น กว้างขวางเกินที่จะประมาณ ไม่มีวันหมด และไม่มีที่จะทันท่านได้ ส่วนความรักที่ฉันมีต่อท่านนั้นยิ่งอธิบายยากไปใหญ่ บางเวลาฉันรักท่านอย่างไม่เคยรักอะไรมาก่อน รู้สึกว่าความรักทั้งหมดที่มีต่อบ้านเมือง ตลอดจนลูกเมียวงศ์ญาติไปรวมอยู่ที่ท่านพระองค์เดียว ท่านจะทรงใช้ให้ทำอะไรฉันก็ทำถวายได้แม้แต่ชีวิตก็ถวายได้ เพราะความที่ฉันรักท่านเช่นนี้ และเพราะความรักอันนี้อีกนะแหละที่ทำให้ฉันมีความกระตือรือร้นอยากทำดี อยากทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมือง อยากหาความรู้ใส่ตัวให้สมกับที่ได้เป็นข้าของท่าน...” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2531: 713-714)

ผู้แต่งบรรยายความรู้สึกของคุณแปรมต่อไปนี้ว่า

“...แต่บางเวลาท่านทรงแสดงน้ำพระทัยออกมาบางอย่างให้เห็นฉันก็รักท่านและเห็นพระทัยสงสาร เหมือนกับเวลาที่เรานึกถึงที่รักน้องคนรู้จักที่ใจดี เจตนาดี แต่มีบางคนเขาถือโอกาสเอาวัดเอาเปรียบและเจ้าตัวก็ไม่รู้ทัน เพราะเจตนาดีของตัวเองนั้นบดบังมิให้เห็นความชั่วของคนอื่น เวลาที่รู้สึกเช่นนี้ ก็สงสารท่านใจจะขาด อยากจะเข้าไปปกป้องคุ้มครองท่าน เหมือนกับว่าท่านเป็นเด็ก ๆ ที่ถูกคนอื่นรังแก แต่ก็มีบางเวลา ...บางเวลาที่ท่านสบายพระทัยตรัสเล่นหัว รับสั่งคุยอย่างเป็นกันเองกับคนที่เฝ้าฯ อยู่ เวลาจะทรงพระสรวล เวลาที่ทรงกริ้วกริ่มตรัสหยอกล้อใครต่อใคร ฉันก็ได้แต่นั่งมองดูท่านแต่ห่างๆ ดูเท่าไรก็ไม่เจ็ดท่านช่างน่ารักน่าเอ็นดู จับจิตจับใจเสียจริงๆ ในเวลาอย่างนี้ฉันก็รักท่านหลงท่าน เหมือนกับรักผู้หญิง เมื่อได้พบได้เห็นท่านในเวลาเช่นนั้นก็มีแต่ความชื่นใจ สรุปลความแล้ว ในหลวงแผ่นดินนี้ท่านมิใช่คนธรรมดาสามัญที่ใครได้พบเห็นแล้วจะเกิดแต่อารมณ์อย่างเดียวเป็นประจำ แต่ทุกคนจะต้องเกิดอารมณ์ต่างๆ อย่างรุนแรงหมุนเวียนไปไม่มีที่สิ้นสุดที่สิ้น...” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2531: 714)

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว: พระผู้ทรงสละพระราชอำนาจเพื่อประชาธิปไตยของประชาชน

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระอนุชาธิราชได้ขึ้นครองสิริราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์สุดท้ายในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกในระบบประชาธิปไตย เมื่อพระองค์ขึ้นครองสิริราชสมบัติ เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก พระองค์ทรงพยายามแก้ปัญหาอย่างดีที่สุดเพื่อนำพาประเทศชาติให้รอดพ้นจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และทรงปกครองพระราชราษฎรให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ในปี พ.ศ.2475 คณะราษฎรได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง หากพระองค์จะทรงนำ

กำลังทหารต่อสู้กับฝ่ายคณะราษฎรก็ทรงทำได้ แต่พระองค์ไม่ทรงเลือกวิธีนั้น พระองค์ทรงเห็นแก่ประโยชน์สุขของประชาราษฎร ไม่มีพระราชประสงค์ให้คนไทยต้องสู้กันเอง พระองค์จึงทรงยอมรับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกภายใต้รัฐธรรมนูญ พระองค์ทรงยอมเสียดชะพระราชนามอันสูงสุดของพระองค์พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยทุกคน ประชาชนล้วนซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ พระองค์จึงทรงเป็นมิ่งขวัญ เป็นศูนย์รวมของความรัก ความจงรักภักดีของชาวไทยทุกคน อย่างไม่มีวันเสื่อมคลาย

ในเวลาต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ยุโรป พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีเพื่อรักษาพระเนตร เพิ่มพี่ชายของพลอยได้ไปส่งเสด็จ เมื่อเพิ่มไปส่งเสด็จแล้วได้แวะมาหาพลอยที่บ้านเล่าให้พลอยฟังว่า ได้ไปส่งเสด็จพระองค์และเพิ่มบอกกับพลอยว่า เพิ่มเป็นห่วงพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเกรงว่าพระองค์เสด็จยุโรปในครั้งนี้ พระองค์จะประทับต่างประเทศตลอดไปและไม่เสด็จกลับประเทศไทยอีก

“วันนี้ฉันให้นึกสังหรณ์ในใจอย่างไรชอบกล”

“ทำไมคุณหลวง ?” พลอยถามอย่างไม่ค่อยสนใจนัก

“ฉันคิดว่าวันนี้คงเป็นหนสุดท้ายในชีวิตของฉัน ที่จะได้เฝ้าฯ พระเจ้าอยู่หัว”

“คุณหลวงทำไมพูดอย่างนั้นเล่า” พลอยรีบพูดสอดขึ้นทันที “ก็ท่านเสด็จฯ ไปไม่นานนักก็จะเสด็จฯ กลับ ตัวคุณหลวงเองก็แข็งแรง ทำไมพูดเป็นกลางอย่างนั้น !”

“ฉันไม่ได้ว่าฉันจะตายเร็วหรอก แม่พลอย” พ่อเพิ่มตอบ “แต่ฉันอดนึกเกรงไปไม่ได้ว่า เสด็จฯ คราวนี้แล้วจะไม่เสด็จกลับมาอีก”

“ทำไมคุณหลวงถึงนึกอย่างนั้น ?”

“ฉันเห็นพระพักตร์ท่านคล้าย พระเนตรที่มองดูคนที่ไปเฝ้าฯ ส่งเสด็จฯ ดูเหมือนจะมีแววอาลัยมากกว่าที่เคยเห็นมา จนเสด็จฯ ขึ้นเรือพระที่นั่งแล้ว ก็ยังทรงยืนอยู่ที่กราบเรือ โบกพระหัตถ์อยู่ยี่เก้านาน ตาฉันจะฝ้าตไปหรืออย่างไรก็ไม่รู้แต่ฉันมองเห็นไปว่า ท่านกวาดพระเนตร

มองดูบ้านเมือง ปราสาทราชฐานของท่านเหมือนกับจะสั่ง ฉันทน์ยืนสงเสด็จ
อยู่จนเรือพระที่นั่งลับไปจึงได้กลับ ใจหายไม่อยู่กับเนื้อกับตัวเลยแม้
พลอย จนบัดนี้รู้สึกตัวเหมือนคนไม่มีขวัญ” พูดแล้วพ่อเพิ่มก็ถอนใจใหญ่
(คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2531: 901-902)

เพิ่มได้บรรยายภาพของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวตอนที่
เสด็จจากพระนครในครั้งนั้นว่า “ฉันเห็นพระพักตร์ท่านคล้าย พระเนตรที่มองคุณ
ที่ไปเฝ้าฯ สงเสด็จ ดูเหมือนจะมีแววอาลัยมากกว่าที่เคยเห็นมา” เพิ่มเล่าให้พลอย
ฟังและบรรยายให้เห็นภาพว่าพระองค์ทรงเศร้าพระทัยมากเพราะพระองค์จะเสด็จ
จากเมืองไทยและไม่เสด็จกลับมาอีก พระพักตร์ท่านหม่นหมองด้วยความเศร้า
พระทัย สายพระเนตรที่ทรงมองดูผู้ที่ไปส่งเสด็จบ่งบอกถึงความอาลัยข้าราชการ
และประชาชนคนไทยทุกคน เรือแล่นออกไปไกลพระองค์ก็ยังทรงยืนอยู่ที่กราบเรือ
โบกพระหัตถ์อำลาผู้ที่ไปส่งเสด็จอยู่นานดังที่บรรยายว่า “ท่านกวาดพระเนตร
มองดูบ้านเมือง ปราสาทราชฐานของท่านเหมือนกับจะสั่ง” พระองค์ทรงมอง
พระราชวังและบ้านเมืองของท่านเหมือนกับพระองค์จะทรงอำลาเป็นครั้งสุดท้าย
ภาพทั้งหมดที่ผู้แต่งให้เพิ่มบรรยายทำให้ผู้อ่านรู้สึกเศร้าใจเป็นอย่างมากเช่นกัน
เพราะเป็นภาพที่พระองค์เสด็จจากเมืองไทยและไม่เสด็จกลับเมืองไทยอีกเลย
จนกระทั่งพระองค์สวรรคตในต่างประเทศ พระองค์ทรงสละพระราชอำนาจของ
พระองค์แก่ประชาชนชาวไทย แต่พระองค์ต้องเสด็จจากเมืองไทยและทรงประกาศ
สละราชสมบัติในเวลาต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต
ในต่างประเทศทำให้ประชาชนชาวไทยโศกเศร้าเสียใจเป็นอย่างยิ่ง

ในประวัติศาสตร์ไทยได้กล่าวว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประทับต่างประเทศ พระองค์ได้ทรงประกาศสละราชสมบัติ ประชาชนชาวไทย
ไม่ต้องการให้พระองค์ทรงสละราชสมบัติ ทุกคนต้องการให้พระองค์ทรงเป็น
มิ่งขวัญ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวไทยตลอดไป

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงกล่าวถึงเหตุการณ์
ประวัติศาสตร์ตอนที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ
ในพระนิพนธ์ **เจ้าชีวิต** ดังนี้

นับตั้งแต่เสด็จออกจากพระนคร พระเจ้าอยู่หัวและรัฐบาลก็มีเรื่องขัดแย้งระหว่างกัน คือต่างตีความหมายในรัฐธรรมนูญผิดแผกจากกัน และมีความเห็นไม่ตรงกัน พระเจ้าอยู่หัวทรงถือว่าได้ทรงเสียดลพระราชอำนาจของพระองค์พระราชทานให้แก่ประชาชนไทยทั้งปวง มิได้พระราชทานให้แก่ชาวไทยหมู่หนึ่ง เพื่อที่จะได้ปกครองประเทศอยู่เรื่อยไปโดยที่ประชาชนมิได้เลือกตั้งขึ้นมา จึงไม่โปรดพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ เพราะทรงเห็นว่ารัฐบาลตราขึ้นเพื่อป้องกันมิให้ใครดำเนินคดียื่นรัฐบาล ถ้าผู้ใดขัดขึ้นรัฐบาลจะถือว่าผู้นั้นเป็นปรปักษ์กับรัฐธรรมนูญ ทั้งทรงรังเกียจการตั้งศาลพิเศษเพื่อตัดสินคดีเกี่ยวกับพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วย... พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงตกลงพระทัยว่าจะทรงสละราชสมบัติโดยที่จะทรงลาออก ในที่สุดก็ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในเอกสารอันเป็นใบลาออก ที่บ้านซึ่งทรงเช่าอยู่ที่เมืองแครนลีห์ในมณฑลซะรีย์ (Cranleigh, Surrey) เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2477 (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, 2517: 712-714)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล: ยุวกษัตริย์พระสถิตในดวงใจชาวประชา

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ คณะรัฐบาลได้ทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงขึ้นครองสิริราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ 8 แห่งราชวงศ์จักรีตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์น้อยและพระองค์ประทับต่างประเทศตั้งแต่ก่อนขึ้นครองสิริราชสมบัติ เมื่อพระองค์ขึ้นครองราชย์แล้วพระองค์ก็ยังคงประทับที่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์เพื่อทรงศึกษา ประชาชนชาวไทยทุกคนจึงมีความรัก ความผูกพันต่อพระองค์เป็นอย่างมาก เพราะเป็นครั้งแรกที่ประชาชนชาวไทยมีพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระเยาว์และพระองค์ประทับต่างประเทศอยู่ห่างไกลประชาชน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลประทับที่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์กับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ประชาชนชาวไทย

ทุกคนจึงได้แต่เพียงเฝ้ารอที่จะได้ชื่นชมพระบารมี ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระองค์ เมื่อพระองค์เสด็จนิวัตพระนครเมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ ประชาชนชาวไทยทุกคนต่างปลื้มปิติเป็นอย่างมาก และเฝ้ารับเสด็จพระองค์ด้วยความรัก ความผูกพัน และความจงรักภักดี

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงกล่าวถึงตอนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนิวัตประเทศไทยเมื่อครั้งเจริญพระชันษาในพระนิพนธ์ **เจ้าชีวิต** ดังนี้

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลพร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนี สมเด็จพระพี่นาง สมเด็จพระอนุชาประทับอยู่ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ทรงศึกษาวิชาการมาตลอดสมัยสงคราม เสด็จกลับเมืองไทยเดือนธันวาคม พ.ศ.2488 ประชาชนแซ่ซ้องสาธุการถ้วนหน้า... (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, 2517: 736)

ตอนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จนิวัตพระนครเมื่อยังทรงพระเยาว์ ทุกคนปลื้มปิติเมื่อได้ทราบข่าวว่าพระองค์จะเสด็จนิวัตพระนครในเรื่องสี่แผ่นดิน พลอย ซ้อยและอืดเฝ้ารอรับเสด็จฯ ที่ริมถนนของสนามหลวง พร้อมกับประชาชนที่มาเฝ้ารอรับเสด็จฯ พระองค์อย่างเนืองแน่น และผู้แต่งได้บรรยายภาพของประชาชนที่มาเฝ้ารอรับเสด็จฯ พระองค์ด้วยความปลื้มปิติเสียงของประชาชนที่ร้องไชโยด้วยความปลาบปลื้มดังกึกก้องไปทั่วบริเวณ และเสียงร้องไชโยด้วยความปลื้มปิตินั้นดังสนั่นจนผู้แต่งเปรียบเทียบว่า “ดูว่าแผ่นดินจะถล่มทลาย” พลอยซึ่งเฝ้ารับเสด็จก็หัวใจเต้นแรงด้วยความดีใจที่ได้เข้าเฝ้าพระองค์ ดังที่ผู้แต่งบรรยายดังนี้

“พอซ้อยพูดขาดคำก็รู้สึกว่าคุณจำนวนนับพันๆ นั้นมีความเคลื่อนไหวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหมด ต่างคนต่างเขย่งปลายเท้าชะเง้อมองไปที่ต้นทางเสด็จฯ เสียงไชโยดังมาจากไกลแล้วก็ใกล้เข้ามาทุกที จนในที่สุดเสียงคนไชโยให้ร้องแสดงความปิตินั้นก็ดังอื้ออึงไปรอบข้างดูว่าแผ่นดินจะถล่มทลาย พลอยหัวใจเต้นแรงด้วยความตื่นเต้น เขยียดตัวขึ้นตรง

เพื่อจะได้เห็นให้ถนัด กระบวนทหารม้านำเสด็จฯ ผ่านไปแล้ว เสียง
เกือกม้ากระทบกับพื้นถนนดังกึกก้องเข้ากับเสียงคน ยิ่งเพิ่มความ
ตื่นตาตื่นใจขึ้นไปอีก รม้าพระที่นั่งผ่านมาอยู่ตรงหน้าแล้วก็ผ่านไป”
(คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2531: 1003-1004)

พลอยปลื้มปีติที่ได้รับเสด็จฯ พระองค์จรร้องให้ด้วยความดีใจ พลอย
มองพระองค์ด้วยความรัก ความรู้สึกของพลอยเหมือนกับว่าไม่อยู่กับตัว จิตใจ
ของพลอยทั้งหมดไปอยู่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์น้อย พระองค์
มีแววพระเนตรบริสุทธิ์ไร้เดียงสา และสายพระเนตรที่ทอดพระเนตรประชาชน
เต็มเปี่ยมไปด้วยความเมตตาจึงทำให้พลอยยิ่งรักพระองค์มากยิ่งขึ้น ดังที่ผู้แต่ง
บรรยายความรู้สึกของพลอยดังนี้

พลอยได้แต่มองทะลุหน้าต่างที่หลังไหลออกมากับลูกตาทั้งสองข้าง
แลดูเห็นองค์พระเจ้าอยู่หัว “เจ้าประคุณ เจ้าประคุณ” พลอยร้องพึมพำ
อยู่ในลำคอ ไม่มีกำลังใจที่จะร้องไชโยได้อย่างคนหนุ่มสาวที่อยู่รอบตัว
หัวใจทั้งหมดดูเหมือนจะหลุดลอยจากตัวไปจดจ่ออยู่ที่เด็กเล็กๆ คนหนึ่ง
ใส่หมวกปักขนนก นั่งอยู่บนรถพระที่นั่งแวดล้อมไปด้วยผู้สำเร็จราชการ
และราชองครักษ์ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้ใหญ่ เด็กตัวเล็กๆ ที่ถูกเครื่องยศ
พระมหากษัตริย์บังคับจนเกือบจะแลไม่เห็นตัว คงเหลือแต่สายตา
ที่กวาดมองดูคนเป็นอันมากที่มาคอยต้อนรับด้วยประกายที่มีแวว
ประหลาดอย่างที่พลอยไม่เคยพบเห็นมาแต่ก่อน ประกายที่บริสุทธิ์
ปราศจากบาป ปราศจากมลทิน และเต็มไปด้วยความเมตตาปราณี
“พระองค์เล็กเหลือเกิน” พลอยนึกอยู่ในใจ “ไม่ได้นึกว่าจะเล็กถึงเพียงนี้
แต่ช่างน่ารักน่าเอ็นดูเสียจริงๆ ใครเห็นใครก็ต้องรัก...” (คึกฤทธิ์ ปราโมช,
2531: 1104)

ผู้แต่งได้บรรยายความรู้สึกของพลอยต่อไปว่า นอกจากพลอยจะรัก
พระองค์แล้ว พลอยยังรู้สึกสงสารพระองค์อีกด้วย พระองค์ยังทรงเล็กมาก
น่าจะได้มีความสุขตามวัย แต่พระองค์จะต้องมารับหน้าที่ดูแลประเทศชาติบ้านเมือง

และความทุกข์สุขของประชาชนทั้งแผ่นดินพลอยและคนไทยทุกคนจึงมีทั้งความรักและความเห็นใจพระองค์อย่างมาก ความรู้สึกของพลอยที่มีต่อพระองค์เป็นความรัก ความผูกพันที่ตัวพลอยเองก็อธิบายไม่ถูก เมื่อซ้อยบอกพลอยว่า ซ้อยรักพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์น้อยนี้ด้วยความรู้สึกจากหัวใจทั้งหมด และมีแต่เพียงความรักอย่างเดียวไม่มีความรู้สึกกลัวเกรงอย่างเช่นในรัชกาลก่อนๆ ซึ่งพลอยก็มีความรู้สึกเช่นเดียวกับซ้อยคือรักพระองค์มาก ดังที่ปรากฏในนวนิยายดังนี้

พลอยยืนอยู่กับที่เหมือนถูกตรึงไว้ น้ำตาไหลพรากลงมาตามใบหน้าด้วยความปิติ และความสงสารจับใจ ปิติที่ได้เห็นสิ่งที่เป็ดยอดแห่งความเคารพบูชาของตนคือพระเจ้าอยู่หัว สงสารเด็กที่น่ารักน่าเอ็นดูคนหนึ่ง ซึ่งบุญญาภวสนาหรือโชคชะตาบันดาลให้ต้องไปอยู่ในฐานะเช่นนั้น ความรู้สึกในใจที่ระคนกันอยู่นั้นอธิบายได้ยาก แต่ซ้อยก็มาตอบให้ง่ายๆ ตามประสาของซ้อยด้วยวิธีพูดขึ้นใกล้ๆ ตัวว่า “แม่พลอย ฉันรักเสียแล้วละในหลวงองค์นี้”

พลอยสะดุ้งตื่นจากภวังค์ ตอบซ้อยไปว่า “ก็แน่ละซ้อยใครๆ ก็ต้องรักในหลวง”

“ไม่ใช่อย่างนั้น” ซ้อยอธิบายต่อ “รักจริงๆ ไม่ใช่รักอย่างในหลวงมีแต่รักเฉยๆ ไม่ต้องกลัว รักกรี๊ดๆ อยากวิ่งเข้าไปกอดไปจูบ”

“อย่าลองดีกว่าป่าซ้อย ใครเขาจะไปยอมให้ป่าซ้อยเข้าไปถึงพระองค์” เสียงตาฮ้อดพูดอย่างขบขัน (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2531: 1104-1005)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จนิวัตพระนครเมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ และประทับอยู่เมืองไทยได้ไม่นานก็ต้องเสด็จกลับเพื่อทรงศึกษาต่อประชาชนชาวไทยทุกคนเฝ้าคอยวันที่พระองค์จะเสด็จนิวัตพระนครอีกครั้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จนิวัตพระนครอีกครั้งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง ประชาชนชาวไทยทุกคนปลาบปลื้มปิติที่พระองค์เสด็จกลับเมืองไทย เพราะพระองค์ไม่ได้เสด็จนิวัตพระนครเป็นเวลานานหลายปี เนื่องด้วยเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 พระองค์เสด็จกลับมาในครั้งนี้ทรงเจริญ

พระชันษามากขึ้น ทรงเป็นหนุ่มน้อยที่ทรงสิริโฉมและมีพระราชอุปนิสัยที่อ่อนโยน ประชาชนทุกคนจึงยิ่งรักพระองค์มากขึ้น และในเรื่องสี่แผ่นดินได้จับที่รัชสมัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เมื่อพลอยได้ทราบว่าจะองค์ต้อง พระแสงปืนและเสด็จสวรรคต หัวใจของพลอยที่อ่อนล้าก็โศกเศร้าเป็นอย่างยิ่ง และพลอยก็ได้เสียชีวิตเมื่อได้ทราบข่าวร้ายนี้เอง

กล่าวได้ว่า การนำเสนอภาพของพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรีในวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แสดงให้เห็นว่าทุกพระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวไทย พระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่างๆ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศและทรงดูแลประชาชนให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ประชาชนจึงมีความรัก ความผูกพัน และความจงรักภักดีต่อพระองค์ ดังที่ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นความรัก ความผูกพัน ความจงรักภักดีผ่านตัวละครและประชาชนที่มีต่อพระองค์ ซึ่งความรัก ความจงรักภักดีของประชาชนที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกพระองค์นี้ ทำให้ชาวไทยพร้อมที่จะทำทุกอย่างเพื่อชาติบ้านเมืองและพระมหากษัตริย์ พระองค์ทรงผูกน้ำใจคนในชาติให้มีความรัก ความสามัคคี และชาวไทยทุกคนก็พร้อมที่จะทำความดีเพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงเป็นที่เคารพภักดีของปวงชนชาวไทยเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของเมืองไทยตราบนานเท่านาน

บรรณานุกรม

- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2531). **สี่แผ่นดิน เล่ม 1-4** พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: สยามรัฐ.
- จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. (2517). **เจ้าชีวิต** พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.